

NY MUSIK

i samarbete med
Borås konstmuseum

Anna Clementi

– en ensam röst

Emanuele Casale: *Composizione per voce* (1995)

Josef Anton Riedl: *wu-tkarr; ssla ztastal-tkarbu, Lautgedichte a), b), c), d)* (1995)

Georges Aperghis: *Récitation no 9* (1977/78)

Lars Sandberg: *Kassandra-fragment* (2001) – uruppförande

—paus—

Aldo Clementi: *Variazioni per voce sola* (2000)

Lars Hallnäs: *Und Strom und Wind, und Zeit* (2002) – uruppförande

Jürg Frey: *Und ging II* (1997/98)

Michael Hirsch: *Opera* (2001)

Dieter Schnebel: *AC Körper/Stimme* (2000)

Onsdag den 17 april 2002, kl.19.00

Museet, kulturhuset, Borås

Entré 50:- Medl. fri entré

Emanuele Casale (f.1974) studerade i sin födelsestad Catania på Sicilien, där han fortfarande bor, och vid fortsättningskurser i Palermo och Siena. Till dem som varit viktiga för hans musikaliska utveckling hör Aldo Clementi, Agostino di Scipio och Alessandro Cipriani. Hans verk bär ofta den ordkarga titeln *Composizione per...* i detta fall ...*voce* (1995). Även hans verkkommentarer är minst sagt knapphändiga – han lämnar inga alls.

Josef Anton Riedl (f. 1929?) lever och verkar liksom Casale i sin födelsestad, i hans fall München, där han även är verksam som konsertarrangör. Med hans egna ord: ”Studerade för Hermann Scherchen; fick impulser av Pierre Schaffer; understöddes av Hermann Scherchen och Carl Orff”. Europeisk pionjär när det gäller slagverksmusik och multimedia. Han har även skrivit elektronisk och konkret musik samt musik för film och teater. (Hans verk inom dessa genrer är, med Dieter Schnebels ord, mestadels ett slags avfall från bruksmusik.) Han har skrivit materialmusik med papper, glas, metall och vatten, akustisk och optisk ljudpoesi, däribland serien med *Lautgedichte*. Riedls verk kan ses som en förmedlande länk mellan ord-bild-ton-klang-ljud-konkret-abstrakt.

wu-tkarr; ssla ztastal-tkarbu,

Lautgedichte a), b), c), d) skrevs 1995.

Georges Aperghis (f.1945 i Aten) studerade serialism med Yannis Papaioanni 1963 och flyttade till Paris samma år. Han har inte kompletterat sin utbildning utan kan betraktas som autodidakt även om Iannis Xenakis hade stor betydelse för hans ungdomsverk. Hans arbeten sig närmade så småningom Mauricio Kagels och han började skriva musikteater, oftast med absurd karaktär. I motsats till Kagel är han dock varken ironisk, aggressiv eller politisk. Trots sin seriella skolning betraktar han inte musik som någon högre vetenskap; hans motto lyder: ”Gör musik av vad som helst”.

Lars Sandberg (f.1955) berättar om det senaste av sina relativt få vokala verk:

Kassandra-fragment för sopran och slagverk (2001) tar sin utgångspunkt i Aischylos’ drama *Agamemnon* (ingående i *Orestien*). *Kassandra*-episoden, som är ett av de mest dramatiska avsnitten i det antika, grekiska dramat över huvud taget, har i mitt stycke getts ett i hög grad stiliserat och nedtonat uttryck. Sångstämman är ordlös men följer den grekiska grundtextens metrik i sierskan *Kassandras* fasaväckande rop – hennes åkallan av Apollon. Sopranstämman befinner sig mellan högt och lågt (crotaler och thailändska gongar), mellan efterklngen av det förflutnas illdåd som *Kassandra* avslöjar och föraningarna om de nya fador hon siar om – *Agamemmons* och sin egen död. Till slut bryter *Kassandra* siarstaven och sliter bindlarna, tecknet på siarvärdigheten, från sitt huvud, varefter hon sjunger sin egen sorgesång. *Kassandra-fragment* är tillägnat Anna Clementi.

Aldo Clementi (f.1925) är liksom sin elev Casale född och uppvuxen i Catania.

Variazioni per voce sola, komponerat i sommarhuset på Värmdö i juli 2000, är tillägnat dottern Anna. Som ofta utgår Clementi från två hexackord (sextonsgrupper) som är varandras spegling och som fått var sin karaktärsbeteckning. Tillsammans bildar de ett tolvtonskomplex. Detta material varieras sedan i en rad extremt korta fragment, inom vilka sångerskan måste ”komponera” accenter och frasering – dock inom ett övergripande ”recitativo cantabile”.

Lars Hallnäs (f.1950) har gång på gång återvänt till två av romantikens viktigaste poeter, Erik Johan Stagnelius och Friedrich Hölderlin, vilket avsatt skilda spår i hans komponerande. Så har *Und Strom und Wind, und Zeit* till en dikt av Hölderlin för mezzosopran solo (2002), som skrivits inför denna konsert, ingen egentlig koppling till Stagnelius-tonsättningen *När han vaknar en gång* (1998) för solosopran, utan är snarare att förstå som en vidareutveckling från soloklarinettstycket *Vägen till ekträden* (2001).

När man läser en dikt, säger Hallnäs, fäster man sig ofta vid en fras som färgar av sig på läsningen av hela dikten, och utifrån vilken hela texten tolkas. De ord som här utgör en nyckelfras, och som följaktligen återfinns i styckets titel, dyker upp i den femte av sju strofer. Eftersom denna femte strof är utgångspunkt, styckets centrum, får det en asymmetrisk tyngdpunkt. Och även om tonsättaren uppfattar hela sången som en enda fras, kan de omgivande stroferna betraktas som ett slags ringar på vattnet utifrån detta centrum. Föredragsbeteckningen lyder: ”Stilla, enkelt, med ett något vemodigt uttryck”.

Unter den Alpen gesungen

*Heilige Unschuld, du der Menschen und der
Götter liebste vertrauteste! du magst im
Hause oder draußen ihnen zu Füßen
Sizen, den Alten,*

*Immerzufriedner Weisheit voll; denn manches
Gute kennet der Mann, doch staunet er, dem
Wild gleich, oft zum Himmel, aber wie rein ist
Reine, dir alles!*

*Siehe! das rauhe Thier des Feldes, gerne
Dient und trauet es dir, der stumme Wald spricht
Wie vor Alters, seine Sprüche zu dir, es
Lehren die Berge*

*Heil'ge Geseze dich, und was noch jezt uns
Vielerfahrenen offenbar der große
Vater werden heißt, du darfst es allein uns
Helle verkünden*

*So mit Himmlischen allein zu seyn, und
Geht vorüber das Licht, und Strom und Wind, und
Zeit eilt hin zum Ort, vor ihnen ein stetes
Auge zu haben,*

*Seeliger weiß und wünsch' ich nichts, so lange
Nicht auch mich, wie die Weide, fort die Fluth nimmt,
Daß wohl aufgehoben, schlafend dahin ich
Muß in den Woogen;*

*Aber es bleibt daheim gern, wer in treuem
Busen Göttliches hält, und frei will ich, so
Lang ich darf, euch all', ihr Sprachen des Himmels!
Deuten und singen.*

Jürg Frey (f.1954) har vi har lärt känna som en uttalat fåordig och lågmäld tonsättare. Om bakgrunden till ***Und ging II*** (1977/78) skriver han:

Intresset för den schweiziske poeten Robert Walsers verk innebar för mig ett avgörande kliv in i kompositionens värld. Ett av mina tidigaste verk, *Lachen und Lächeln*, baseras på en tidig, kort dikt av Walser. Och i fortsättningen utgjorde denne diktare under flera år en referenspunkt i mitt skapande, även om ingen av hans texter dyker upp i mina verk. När jag tio år senare återvände till en text av Walser, märkte jag visserligen att en stark inre beröring fortfarande utgick från denna text, men att den starka identifikationen med diktaren hade vikit och att Walser och jag hade hamnat vid olika mål. Vi hade gått olika vägar. Alla de tre kompositionerna med titeln *Und ging* (*Und ging I* för röst, violin och slagverk, *Und ging II* och *III* för röst, varvid den tredje är textlös) består i begrundan av insikten att det alltid är förbundet med avsked att gå en egen väg. Stycket är en långsam vandring genom texten, en lätt beröring med dess innehållsliga sida, utan att tonsätta den och därigenom bemäktiga sig den.

Und ging

*Er schwenkte leise seinen Hut
und ging, heisst es vom Wandersmann.*

*Er riss die Blätter von dem Baum
und ging, heisst es vom rauhem Herbst.*

*Sie teilte lächelnd Gnaden aus
ung ging, heisst es von der Majestät.*

*Es klopfte nächtlich an die Tür
und ging, heisst es vom Herzeleid.*

*Er zeigte weinend auf sein Herz
und ging, heisst es vom armen Mann.*

Michael Hirsch (f. 1958) är verksam i Berlin som tonsättare, regissör, skådespelare och docent för musikteater. Han har samarbetat med bl.a. Dieter Schnebel, Josef Anton Riedl och Helmut Lachenmann. Hirschs verk utspelar sig framför allt i gränslandet mellan hörspel, musikteater och opera. Han skriver:

Opera tillkom som en del i *Das Konvolut. Vol.1*. Detta verk för kammarensemble består inte av ett slutet partitur utan byggs upp av diverse enskilda delar som framförs simultant. Förutom en stråktrio, en blåsarduo, avsnitt för tuba och för en slagverkare, liksom tre CD:ar med musique concrète ingår i *Konvolut* också *Opera*, som är ett monodrama för sångerska och CD. *Opera* är tillägnat Anna Clementi och kan också framföras som separat solostycke med CD.

Det handlar på sätt och vis om en – ur varje aspekt extremt reducerad – liten opera. Därvid vänds visserligen en del karakteristiska egenskaper i den traditionella storformen för en opera till sin motsats. I stället för en stor besättning med kör och orkester finns här bara en sångerska med en liten CD-spelare, i stället för att vara ett helaftonsverk är detta stycke bara tolv minuter långt och består i en följd av ytterst begränsade ”scener”, ”recitativ” och ”arior”. Inte heller finns här någon påkostad sceniskt handling utan bara mycket sparsamma tilldragelser, som representerar inre tillstånd hos den figur sångerskan spelar. Slutligen avstår sångstämman från varje slags yttre virtuositet och framhärdar i ett introvert, närmast barnsligt regressivt uttryck.

Ariornas textmaterial baseras på ihopklippta, korta brottstycken ur olika arior i operalibretton av Pietro Metastasio (1698–1782). Dessa brottstycken sammanfogas till följande text – här i översättning till tyska:

*”Ich weiß nicht, woher dieses Gefühl kommt.
Ich hasse das Licht!
Jeder Lufthauch erschreckt mich!
Und i spreche, und ich atme!
Ach nein...!
Nicht ich bin es, die spricht.
Ein unerwartetes Herzklopfen...
Oh Erinnerungen!”*

Dieter Schnebel (f.1930), tonsättare, musikvetenskapare, pedagog, teolog och skriftställare, hör till de modernister som uppehåller en konstant dialog med sina kolleger, både i det förgångna och i samtiden – såväl i ord som i ett slags komponerade kommentarer till deras musik. Sedan slutet av 50-talet har den mänskliga rösten varit hans kanske viktigaste instrument – den mänskliga rösten med alla dess uttrycksmöjligheter. Han komponerar så att säga direkt för munhålan, vilket tar sig uttryck i verkstitlar som *Maulwerke* och *Glossolalie* (tungomåstal).

IAC Körper/Stimme (2000) är sångerskans gester rytmiskt strukturerade och bildar en visuell stämma som ackompanjerar den sjungna. Detta resulterar i en optisk/akustisk polyfoni – ett musikaliskt/dramatiskt dansstycke. Som titeln antyder är verket skrivet för och tillägnat Anna Clementi.

Anna Clementi, Rom, har studerat tvärflyjt, teater och sång.

1986 flyttade hon till Berlin och besökte där Dieter Schnebels kurser i ny musik, experimentell vokalmusik och musikteater. Det uppstod ett tätt samarbete med honom, både som solist och som medlem i hans grupp Die Maulwerker.

Framför allt intresserar hon sig för kombinationsmöjligheterna mellan musik, ord, rörelse och teater.

Hon har särskilt ägnat sig åt John Cages verk, som hon även har spelat in på CD (Piano and Voice, tillsammans med pianisten Steffen Schleiermacher).

Hennes repertoar omfattar bland annat ny musik, improviserad musik, kabaré, jazz, lounge och elektroakustisk musik.

Hon har uppträtt på flera internationella festivaler (New York, Tel Aviv, Tokyo, Rio de Janeiro etc.) och har framträtt i flera nutida operaverk.

Av Dieter Schnebel har hon iscensatt *Glossolalie 2001*, en teaterversion av *Glossolalie*.

Hösten 2000 gjorde hon en kritikerrosad insats i "Ich bin die Hure eines Klassikers", en enmansföreställning om Bertolt Brechts kvinnor med sånger av bland andra Kurt Weill och Hanns Eisler.